Mariana Iaţco*

DEZVOLTAREA REGIONALĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA: CADRUL EUROPEAN DE POLITICI

CZU: 327:061.1 EU:332.146(478) **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12755069**

Abstract

Regional development policy in the Republic of Moldova is the national prerogative to which central and local public administration authorities bring their coordinated contribution within a participatory process aimed at implementing regional projects and programs. Their purpose is aimed at creating the necessary conditions to ensure income, employment and living conditions of citizens, attracting investments and improving regional infrastructure.

The current development trends of the Republic of Moldova continue to be dominated by the advancement of the monopolistic model of development, characterized by disproportionate concentration of resources and welfare in Chisinau. Chisinau, against the background of increasing marginalization of peripheral regions. Currently, the Gross Regional Product per inhabitant in Chisinau is almost 5 times larger than in the regions, which negatively affects the economic competitiveness of the Republic of Moldova and average indicators of quality of life of citizens, creating the necessary premises for the perpetuation of external and internal migration.

Keywords: *regional development, european policy framework, model of development, regional infrastructure*

Pentru Republica Moldova, dezvoltarea regională a apărut ca o necesitate, pe de o parte de a corecta decalajele existente şi de a prelua şi aplica legislaţia Uniunii Europene în acest domeniu, ce reiese din angajamentele internaţionale asumate, în special prin Acordul de Asociere, iar pe de altă parte prin angajamentele care derivă din statutul de ţară-candidat pentru aderarea la UE, inclusiv Agenda de dezvoltare durabilă 2030. De altfel, autorii autohtoni susțin că dezvoltarea regională în Republica Moldova se articulează în contextul instituţionalizării relaţiilor cu Uniunea Europeană, dovadă că cadrul politico-juridic de bază a relaţiilor moldo-europene conţine prevederi explicite privind cooperarea sectorială relevantă (Țugui, 2017: 275-287). De asemenea, Planul de Acţiuni UE-Moldova, semnat la 22 februarie 2005, a avut o secţiune dedicată dezvoltării rurale şi regionale, prin care Republica Moldova se obliga să promoveze dezvoltarea regională echilibrată, precum şi să reducă diferenţele economice şi sociale între diferite regiuni din ţară.

* Doctor în ştiinţe politice, conferenţiară universitară, Departament Ştiinţe Politice şi Administrative, Universitatea de Stat din Moldova, mariana.iatco@usm.md

Acordul de Asociere dintre Uniunea Europeană şi Republica Moldova prevede un capitol aparte (Capitolul 20, Titlul IV) definit Dezvoltarea regională, cooperarea transfrontalieră şi regională, dedicat anume acestui subiect. În mod particular, Acordul statuează că Uniunea Europeană şi Republica Moldova vor coopera în vederea corelării practicii dezvoltării regionale bazând-se pe următoarele principii: descentralizarea procesului decizional, de la nivel central spre nivelul comunităţilor regionale; consolidarea parteneriatului dintre toate părţile implicate în dezvoltarea regională; co-finanţarea proiectelor şi programelor de dezvoltare regională (Decizia (UE) 2016/839: 28-29).

În Republica Moldova politica de dezvoltare regională este un sector recent nou de reglementare şi implementare, care se bazează atât pe cadrul normativ naţional cât şi cel european. Legea nr.438/2006 *privind dezvoltarea regională* reprezintă suportul legal la nivel naţional al politicii dezvoltării regionale, care statuează obiectivele, cadrul instituţional, competenţele şi instrumentele specifice privind realizarea politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova. Legea prevede obiective racordate la politica de coeziune a Uniunii Europene, precum cele de echitate şi eficienţă „teritorializate" şi prevedea crearea a şase regiuni de dezvoltare şi anume: RD Nord, RD Centru, RD Sud, RD Chişinău, RD Găgăuzia şi RD Transnistria (Legea nr.438/2006).

Contextul legal stabilea şi principalele obiective ale dezvoltării regionale:

- obţinerea unei dezvoltări social-economice echilibrate şi durabile pe întreg teritoriul Republicii Moldova;
- reducerea dezechilibrelor nivelurilor de dezvoltare social-economică dintre regiuni şi din interiorul lor;
- consolidarea oportunităţilor financiare, instituţionale şi umane pentru dezvoltarea social-economică a regiunilor;
- susţinerea activităţii autorităţilor administraţiei publice locale şi a colectivităţilor locale orientate spre dezvoltarea social-economică a localităţilor şi coordonarea interacţiunii lor cu strategiile şi programele naţionale, de sector şi regionale de dezvoltare.

Legea nr. 438/2006 statua două nivele de organizare a cadrului instituţional pentru dezvoltarea regională: *nivelul naţional* şi *cel regional*. În vederea realizării Legii nr.438/2006 a fost aprobat cadrul normativ aferent prin Hotărârea Guvernului nr.127/2008, prin care se instituia cadrul instituţional şi au fost aprobate Regulamentele de funcţionare a unor instituţii cu ar fi: Regulamentul Consiliului Naţional de Coordonare a Dezvoltării Regionale; Regulamentul-cadru al Consiliului Regional pentru Dezvoltare; Regulamentul-cadru a Agenţiei de Dezvoltare Regională şi; Regulamentul de formare şi utilizare a mijloacelor Fondului naţional pentru dezvoltarea regională (Legea nr.438/2006).

Pe plan *naţional* instituţia reprezentativă este Consiliul Naţional de Coordonare a Dezvoltării Regionale (CNCDR), care a fost înfiinţată în vederea aprobării, promovării şi coordonării la nivel naţional a obiectivelor politicii de dezvoltare regională, instituţie care de fapt nu are personalitate juridică, dar funcţionează în conformitate cu regulamentul său. O altă instituție constituie Fondul naţional pentru dezvoltare regională şi locală (FNDRL), reprezintă instrumentul principal de finanţare a proiectelor şi programelor de dezvoltare regională. Fondul se formează din alocaţiile anuale de la bugetul de stat, cu poziţie distinctă pentru politica de dezvoltare regională, precum şi din alte surse. Alocaţiile anuale din bugetul de stat la Fond reprezintă 1% din veniturile aprobate ale bugetului de stat pe anul respectiv (Legea nr.27/2022).

Autoritatea publică centrală cu competenţe în elaborarea, promovarea şi implementarea politicii statului în domeniul dezvoltării regionale este Ministerul Infrastructurii şi Dezvoltării Regionale .Pe plan *regional* Consiliul regional pentru dezvoltare (CRD) este format din preşedinţii de raioane, primării, reprezentanţii sectorului privat şi ai societăţii civile şi reprezintă o structură funcţională deliberativă la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare, constituită pentru coordonarea şi promovarea obiectivelor politicii de dezvoltare regională la nivel local (Legea nr.438/2006).

Actorul executiv care asigură coordonarea şi implementarea în plan regional strategiile, programele şi proiectele politicii de dezvoltare regională este Agenţia de dezvoltare regională (ADR) Aceasta este instituită în fiecare regiune de dezvoltare, şi are personalitate juridică îşi desfăşoară activitatea în conformitate cu cerinţele stabilite regulamentul aprobat de agenţie, în temeiul Regulamentul-cadru al Agenţiei de Dezvoltare Regională aprobat de Guvern (Legea nr.438/2006).

Întru asigurarea realizării politicilor de dezvoltare regională în Republica Moldova s-a propus instituirea şi întărirea capacităţilor instituţionale atât la nivel naţional cât şi regional. În acest sens, au fost create RD Nord, RD Centru, RD Sud şi RD Găgăuzia dintre care primele două de nivel european NUTS II şi ultimele de nivelul NUTS III, respectiv au fost instituite CRD şi ADR pentru fiecare dintre cele patru regiuni de dezvoltare. Implementarea politicii de dezvoltare în regiuni, s-a asigurat prin mecanismul de tip „top-down", în coordonare strânsă cu autoritatea centrală responsabilă de politicele statului în acest domeniu şi cu sprijinul partenerilor de dezvoltare. Elaborarea politicii de coeziune în Uniunea Europeană respectă un astfel de mecanism, ca urmarea a unei perioade de tranziţie, în rezultat devenind o politică durabilă cu implicare pe mai multe niveluri.

Realizarea prevederilor Legii privind dezvoltarea regională a decurs odată cu aprobarea politicilor naţionale în Strategia naţionale de dezvoltare regională (SNDR) pentru perioada 2010-2012 şi activităţile prevăzute în Planul de Acţiuni din Anexa Strategiei. SNDR 2010-2012, fiind primele politici pe plan naţional a dezvoltării regionale. Acestea s-a concentrat pe instituţionalizarea dezvoltării regionale în

Republica Moldova şi consolidarea arhitecturi instituţionale relevante. Acest obiectiv general şi-a propus sa fie atins prin prisma a 25 de măsuri şi 8 obiective specifice. Concomitent, în temeiul SNDR 2010- 2012 ulterior au fost aprobate Strategiile Regionale de Dezvoltare Nord, Centru şi Sud.

Mai târziu prin Hotărârea Guvernului nr. 685 din 04.09.2013 a fost aprobată a doua Strategie Naţională pentru Dezvoltarea Regională (SNDR) pentru perioada 2013-2015, care reflecta priorităţile dezvoltării regionale în Republica Moldova în acea perioadă şi stabilea instrumentele şi mecanismele de realizare a obiectivelor strategice. De asemenea, SNDR 2013-2015 a reprezentat o continuitate logică a SNDR 2010-2012 şi prevedea obiectivul general de dezvoltare echilibrată şi solidă în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova (HG nr. 685/2012).

Ulterior prevederile din următoarea Strategie Naţională pentru Dezvoltarea Regională (SNDR) în perioada 2016-2020, care s-a axat pe 3 obiective, unul transversal (îmbunătăţirea guvernanţei) şi două obiective tehnice: obiectivul 1 este focalizat pe echitate şi, respectiv, obiectivul 2 focalizat pe eficienţă/ competitivitate. Potrivit SNDR 2016-2020 avea ca obiectivul general: dezvoltarea echilibrată şi durabilă în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova. Iar ca o*biective specifice* erau:

- Accesul asigurat la servicii şi utilităţi publice calitative;
- Creştere economică sustenabilă în regiuni;
- Guvernanţă îmbunătăţită în domeniul dezvoltării regionale.

În pofida documentelor de politici adoptate, spre regret dezvoltarea regională în Republica Moldova nu a reuşit să devină o politică multisectorială armonioasă şi nu s-a reuşit realizarea cooperării dintre SNDR-uri şi Strategia „Moldova 2020" sau alte documente de politici strategice naţionale relevante. Tabloul de dezvoltare „teritorializată" nu a devenit valabil pe plan naţional şi nu a existat suficientă coordonare a intervenţiilor care abordează „ineficienţa" şi „inegalitatea", fapt care nu permite a susține ca proiectele publice de investiţii în infrastructura fizică şi socială să fie încadrate într-o logică comună a dezvoltării. Politica de dezvoltare regională şi investiţiile financiare aferente deocamdată nu au revendicat pe deplin realizarea obiectivului general, mai greu de cuantificat, de dezvoltare echilibrată şi durabilă în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova.

Creşterea economică a devenit un obiectiv secundar şi aleatoriu, după ce Programul cu privire la realizarea „Dezvoltării urbane echilibrate în Republica Moldova" nu a fost aprobat la nivelul Comitetului Interministerial de Planificare Strategică (CIPS). MIDR nu a reuşit deocamdată să promoveze toate reformele necesare dezvoltării regionale la nivelul CIPS. Încă mai există insuficientă sinergie în activităţile ministerelor membre CNDR, ne-corelare de fonduri, iar ADR-urile revendică tot mai multă autonomie pentru a putea co-finanţa şi implementa proiectele naţionale, rămân nedefinite şi insuficient de dezvoltate parteneriatele regionale, în timp ce APL şi cetăţenii din regiuni în continuare nu participă integral la reformele

aferente dezvoltării regionale. Nerealizarea reformei teritorial-administrative şi tergiversarea descentralizării financiare sunt obstacole de context care obstrucţionează suplimentar guvernanţa dezvoltării regionale în Republica Moldova (Ţugui, 2017: 275-287).

Potrivit Raportului auditului implementării Strategiei naţionale de dezvoltare regională pentru anii 2016–2020 aprobat prin Hotărârea Curţii de Conturi nr.41/2021, s-a constatat că implementarea Strategiei naţionale de dezvoltare regională pentru anii 2016-2020 reflectă declinuri majore, care trebuie soluţionate, pentru a spori eficienţa guvernanţei în domeniu. În acest sens, relevăm din totalul de 44 de acţiuni incluse în Planul de acţiuni privind implementarea Strategiei, 28 au fost realizate integral (63,63%), 11 realizate parţial (25%), iar 5 acţiuni au rămas nerealizate (11,36%). Concomitent se observă, din totalul de 66 de proiecte planificate pentru implementare în cadrul Strategiei, 31, sau 47%, au fost finalizate (673,04 mil.lei), alte 15, sau 23%, sunt în curs de realizare, cu întârziere în implementare (771,3 mil.lei), iar altele 20 de proiecte, sau 30%, nici nu au fost iniţiate (783,36 mil.lei) (Hotărârea nr.41/2021 al Curţii de Conturi).

Gradul redus de implementare a acţiunilor introduse în Strategia naţională de dezvoltare regională a fost accentuat, de lipsa corelării dintre strategiile şi politicile de dezvoltare înfăptuite şi implementate de anumiţi actori, de deficitul mijloacelor financiare alocate în vederea obţinerii rezultatelor dorite precum şi de mecanismul ineficient de repartizare a resurselor financiare disponibile.

Actuala Strategie naţională de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.40/2022 reprezintă o continuitate a SND-2016-2020. Potrivit actualei politici, se constată că, până în prezent nu s-a reuşit realizarea unei abordări integrate de planificare, coordonare şi evaluare a investiţiilor publice sectoriale orientate spre dezvoltarea regiunilor. Totodată, analiza proceselor de management al politicii de dezvoltare regională reflectă mai multe de deficienţe, care trebuie soluţionate rapid cu ar fi:

1) la nivelul cadrului instituţional este necesară de a efectua unele modificări instituţionale şi organizatorice care să asigure eficienţa activităţii Consiliului Naţional de Coordonare a Dezvoltării Regionale şi Locale, a consiliilor regionale pentru dezvoltare şi a agenţiilor de dezvoltare regională;
2) rămâne în întârziere procesul de operaţionalizare a RD Chişinău şi RD Transnistria (Hotărârea Guvernului nr.40/2022).

Se observă, desincronizarea instrumentelor şi programelor guvernamentale de finanţare a proiectelor regionale, cum ar fi Fondul ecologic naţional, Fondul naţional de dezvoltare a agriculturii şi mediului rural, Fondul rutier, Fondul de eficienţă energetică ş.a. În prezent corelarea acestor fonduri cu Fondul Naţional pentru

Dezvoltare Regională rămâne a fi deficitară, fapt reflectat şi în rapoartele de audit ale Curţii de Conturi.

O prioritate majoră a finanţării obiectivelor de dezvoltare regională o reprezintă decalajul mare dintre resursele financiare şi necesităţile reale de dezvoltare regională. Deşi mijloacele alocate din bugetul de stat şi cele oferite de parteneri sunt în creştere, acestea nu acoperă în total nevoile la nivel regional. Chiar dacă resursele sunt planificate eficient distribuite corect, o bună parte din resursele alocate în Fondul Naţional pentru Dezvoltare Regională nu sunt valorificate pe deplin.

Prevederile suportului normativ în vigoare stabilesc politica de dezvoltare regională ca o activitate în strânsă legătură cu autorităţile administraţiei publice centrale şi locale, a colectivităţilor locale şi a organizaţiilor neguvernamentale, axată spre creşterea unei dezvoltări social-economice teritoriale echilibrate, pentru susţinerea în special, a dezvoltării social-economice a zonelor defavorizate. În acest context, constatăm spre regret, că iniţierea şi transpunerea politicii de dezvoltare regională rămâne a fi o viziune doar a autorităţii naţionale responsabile de acest domeniu, a Ministerului Infrastructurii şi Dezvoltării Regionale.

In raportul efectuat de către GIZ se afirmă că una dintre caracteristicile principale ale politicii de dezvoltare regionale este abordarea intersectorială, care se transpune la nivel teritorial cu sprijinul unor alte strategii conexe, asigurând, conceptul de sinergie. În cadrul legislativ în vigoare lipsesc prevederi specifice care ar reglementa modul de coordonare a strategiilor şi politicilor de dezvoltare similare gestionate de alte autorităţi ale administraţiei publice centrale sau locale, la nivel de documente strategice sau operaţionale care vizează dezvoltarea regională.

În perioada de referinţă, la nivel naţional există unele fonduri sectoriale (Fondul ecologic naţional, Fondul rutier, Fondul de eficienţă energetică, Fondul de Investiţii Sociale din Moldova ş.a.) care cofinanţează realizarea diferitor proiecte în regiunile de dezvoltare, care au impact asupra dezvoltării lor, dar care nu sunt în sinergie şi corelare strategică şi operaţională cu Fondul Naţional pentru Dezvoltare Regională. Forma de corelare a acestor fonduri este nu este reglementat în prezentul suport normativ.

Hotărârea Guvernului nr. 570/2017 prin care a fost aprobat Nomenclatorul unităţilor teritoriale de statistică al Republicii Moldova, care urma să fie implementat începând cu anul 2018 şi folosit în producerea datelor statistice oficiale în plan regional Hotărârea Guvernului nr. 570/2017). Datele statistice oficiale au o importanţă cheie pentru planificarea, monitorizarea şi evaluarea politicii regionale. Prevederile normative date trebuie aplicate astfel încât să avem politici bazate pe date şi evidenţe.

Astfel se constată că o lacună existentă este lipsa reglementărilor privind modalitatea de asigurare a managementului implementării şi de cofinanţare a proiectelor de dezvoltare regională de către autorităţile administraţiei publice locale sau partenerii lor din sectorul privat şi cel asociativ. Implementarea obiectivelor

politicii regionale în UE se realizează de către regiuni fiind caracterizate de diferite raporturi în special, economice, pentru reduce decalajele existente între nivelele de dezvoltare ale diferitelor regiuni şi susţinerea celor, rămase în urmă.

Prin urmare, în Republica Moldova, ca şi în alte statele ale lumii, dezvoltarea reală a economiei are loc neuniform din punct de vedere regional. Aşa cum arată unele studii decalajele de dezvoltare regională din ţară noastră sunt dependente factorii de producţie, nivelelor de urbanizare sau a calităţii de infrastructură tehnologică şi instituţională.

Potrivit SNDR, actualmente în Republica Moldova sunt instituite 6 *regiuni de dezvoltare*. Cum ar fi: RD Nord, RD Centru, RD Sud, RD mun. Chişinău, RD UTA Găgăuzia şi RD Transnistria. Funcţionalitatea lor se bazează pe activitatea celor 4 ADR-uri, adică Nord, Centru, Sud şi UTA Găgăuzia, care a fost create recent. În prezent, Moldova este constituită administrativ în 32 de raioane, care la rândul cuprind 6 regiuni de dezvoltare.

Potrivit analizelor efectuate de GIZ Moldova cadrul instituţional în domeniul dezvoltării regionale (la nivel regional/ local), are evidenţiate atribuţiile de elaborare a documentelor de politici, precum şi şi atribuţiile specifice ale acestora (Raport privind evaluarea capacităţilor, 2022).

1. *Consiliile regionale pentru dezvoltare (în continuare CRD)* reprezintă structuri funcţionale deliberative la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare, fără personalitate juridică, având ca scop coordonarea şi promovarea obiectivelor politicii de dezvoltare regională la nivel local. Pentru 3 regiuni de dezvoltare Nord, Centru şi Sud, componenţa este similară, incluzând câte 4 reprezentanţi ai fiecărui raion: preşedinte de raion, un primar delegat de asociaţia primarilor, un reprezentant al societăţii civile şi un reprezentant al sectorului privat. Reieşind din statutul special atribuit UTA Găgăuzia, consiliul regional are o altfel de structură, care însă păstrează aceleaşi principii de formare şi reprezentare.

Potrivit reglementărilor Hotărârii Guvernului nr.127/2008, atribuţiile *CRD* sunt elaborarea documentelor de politici de nivel regional:

a. identifică (determină) şi propune Agenţiei de dezvoltare regională direcţiile prioritare pentru Strategia de dezvoltare regională şi programele de dezvoltare regională;
b. evaluează consecvenţa şi concordanţa Strategiei Naţionale de Dezvoltare, Strategiei naţionale de dezvoltare regională, strategiilor şi programelor naţionale sectoriale, precum şi ale deciziilor politice naţionale şi locale în domeniul dezvoltării regionale;
c. examinează şi aprobă proiectele finale ale Strategiei de dezvoltare regională şi planului operaţional;
d. prezintă Ministerului Infrastructurii şi Dezvoltării Regionale Strategia de dezvoltare regională şi planul operaţional aprobate (HG nr.127/2008).

Agenţia de dezvoltare regională (în continuare ADR) reprezintă o instituţie publică subordonată autorităţii de implementare a politicii de dezvoltare regională, al căror obiectiv este implementarea politicii de dezvoltare regională la nivel regional /local. Pentru a spori gradul de participare a membrilor CRD în procesul decizional la nivel regional, de a asigura sinergia eforturilor la nivel regional, precum şi a contribui la dezvoltarea unei gândiri şi abordări colective, în cadrul CRD au fost constituite având statut de activităţi cu caracter de pilotare.

Comisii Regionale Sectoriale (în continuare CRS) reprezintă structuri fără personalitate juridică, cu funcţie consultativă pentru CRD la nivelul regiunilor de dezvoltare. Scopul CRS este de a asigura abordarea multidimensională şi elaborarea unor repere şi recomandări pentru CRD în vederea promovării unei dezvoltări durabile a sectoarelor respective, inclusiv utilizarea eficientă şi atragerea de noi resurse financiare şi umane, având la bază următoarele atribuţii:

a. Acordarea de asistenţă şi suport CRD în realizarea cu succes a activităţilor planificate;
b. Conştientizarea şi mobilizarea resurselor la nivel regional;
c. Planificare şi programare regională şi locală;
d. Optimizarea investiţiilor în proiectele regionale;
e. Îmbunătăţirea dialogului intersectorial la nivel regional;
f. Facilitarea cooperării intercomunitare.

Un aspect important în activitatea CRS îl reprezintă forma de organizare a activităţii acestuia, menţionăm următoarele elemente:

1. Activitatea CRS este coordonată de doi co-preşedinţi, dintre care unul delegat de CRD, iar unul este delegat de către ministerul de ramură responsabil pentru implementarea politicii sectoriale în domeniul respectiv – această abordare ar trebuie să asigure o conlucrare mai eficientă între autorităţile naţionale şi cele regionale / locale, astfel încât în procesul de planificare, elaborare şi implementare a politicilor sectoriale, toţi actorii îşi asumă angajamentele în mod egal, şi este asigurată identificarea mecanismelor optime de implementare la nivel regional. Prin urmare, prezenţa reprezentantului ministerelor în calitate de co-preşedinte, creează premisele unei platforme în care promovarea acţiunilor planificate la nivel naţional sunt parte a iniţiativelor regionale.

2. CRS are în componenţa sa 7-9 membri delegaţi din rândurile membrilor CRD, reprezentanţi ai APL de nivelul I, sector privat şi societate civilă, iar în cadrul fiecărei şedinţe planificate, în dependenţă de subiectele discutate, participă experţi / angajaţi ai subdiviziunilor de profil a consiliilor raionale.

De asemenea, la nivel local, atât APL de nivel I cît şi cele de nivelul II, au competenţe de aprobarea prognozelor şi programelor de dezvoltare socio- economică, aceste aspecte fiind statute în pct. j, alin. (1) art. 43 al Legii nr. 436/2006 privind

administraţia publică locală prevede atribuţii de aprobare a unor strategii, prognoze, planuri şi programe de dezvoltare socioeconomică a raionului.

În acest context, posibilitatea de elaborare a documentelor de politici la nivel local ţine şi de structura instituţională şi a capacităţilor aparatului consiliului raional. Potrivit legislaţiei naţionale, consiliile raionale sunt investite cu dreptul de a aproba structura şi statul de personal aşa cum reglementează normele lit. a, alin. (1) art. 43 al Legii nr. 436/2006 privind administraţia publică locală. Dar, conform prevederilor alin. (2) art. 11 al Legii nr. 435/2006 privind descentralizarea administrativă prevăd că „capacitatea administrativă este validată ca fiind adecvată statutului legal al unei autorităţi publice locale atunci când cheltuielile administrative ale acesteia nu depăşesc 30 la sută din suma totală a veniturilor proprii", ceea ce ar însemna că numărul angajaţilor şi cheltuielile de personal nu ar trebuie să depăşesc 30 % din bugetul alocat, fapt pentru care, statele de personal ale consiliilor raionale sunt avizate de către oficiile teritoriale ale Cancelariei de Stat (Legea nr.436/2006).

În sensul celor reflectate mai sus, necesită să menţionăm că în mare parte consiliile raionale păstrează structura potrivit prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 689/2003 cu privire la organigrama şi statele de personal ale aparatului preşedintelui raionului, direcţiilor, secţiilor, altor subdiviziuni din subordinea Consiliului raional, abrogată prin HG nr. 133/2013.

Ca urmarea, efectului abrogării actului normativ structura şi statul de personal, doar unele din consilii raionale au efectuat modificări şi completări asupra Regulamentelor de activitate a subdiviziunilor de economie prin care li s-a conferit competenţa de elaborare a documentelor de politici de nivel raional.

Concomitent, reieşind din reglementările Legii nr. 436/2006 privind administraţia publică locală, art. 3 alin. (2) prevede că: „autorităţile administraţiei publice locale beneficiază de autonomie decizională, organizaţională, gestionară şi financiară, au dreptul la iniţiativă în tot ceea ce priveşte administrarea treburilor publice locale, exercitându-şi, în condiţiile legii, autoritatea în limitele teritoriului administrat.", în ceea ce priveşte dreptul de elaborare a documentelor de politici potrivit opiniilor proprii şi orientări strategice şi nu indică obligativitatea ajustării documentelor de politici la nivel local cu cele elaborate la nivel naţional / regional, situaţia respectivă fiind la fel ca şi în cazul autorităţilor publice locale de nivelul I.

Autorităţile administraţiei publice locale de ambele niveluri, care coordonează procesul de dezvoltare la nivel local, dar şi reprezentanţii societăţii civile şi ai sectorului privat, recent, sunt tot mai evident implicate în elaborarea, promovarea, constituirea de parteneriate în vederea implementării proiectelor de dezvoltare regională.

În studiile naţionale se indică că o problemă majoră în procesul de implementare a politicii de dezvoltare raională o constituie capacităţile reduse ale administraţiei publice locale (Berbeca, 2016: 23). Cu alte cuvinte, organele APL se

confruntă cu o serie de constrângeri care afectează în mod negativ eficienţa activităţii acestora atunci când vorbim de elaborarea şi implementarea proiectelor de dezvoltare regională. În primul rând, există o mare provocare la capitolul de elaborare a proiectelor. Evident, există autorităţi locale care sunt capabile să elaboreze proiecte, însă, în general, calitatea acestora rămâne a fi una nesatisfăcătoare.

Un obstacol care îl întâmpină, APL în implementarea politicilor este insuficienţa resurselor financiare necesare pentru a contribui la co-finanţarea proiectelor de dezvoltare regională. Apare necesitatea de dezvoltare a unui mecanism privind susţinerea autorităţile locale în atenuarea probleme menţionate. Având în vedere posibilităţile financiare minore ale administraţiei publice locale, MIDR a propus creşterea FNDR la 2-3% în scopul elaborării mecanismelor de co-finanţare a proiectelor transfrontaliere(Raport privind evaluarea capacităţilor, 2022).

Potrivit Strategiei de dezvoltare regională pentru anii 2022-2028, în cele trei decenii, în Republica Moldova a continuat sa persiste regimul monopolar de dezvoltare, care îi caracteristic tendinţa de concentrare a resurselor în mun. Chişinău, în comparaţie cu celelalte regiuni. Astfel, ponderea mun. Chişinău în produsul intern brut (PIB) a depăşit 45% la începutul anilor 2000, ulterior crescând până la 56% în 2013 şi peste 59% în anul 2018, anticipându-se tendinţele de atingere a pragului de 60% în perspectiva următorilor ani (HG nr.40/2022).

Decalajul dintre nivelul de trai şi existenţa posibilităţilor profesionale au conturat tendinţele centrifuge de emigrare internă spre mun. Chişinău, în special a persoanelor tinere şi active. Astfel, mun. Chişinău continuă să fie unica regiune din ţară cu nivel demografic pozitiv, pe fundalul unor tendinţe accentuate de depopulare şi îmbătrânire a restului teritoriului naţional.

Totuşi, aşa cum a fost deja evidenţiat, mun. Chişinău nu a reuşit să se transforme dintr-un „pol naţional de absorbţie" într-un „pol naţional de difuzie" a prosperităţii, capabil să genereze investiţii, inovaţii şi bunăstare pentru restul teritoriului Republicii Moldova.

Unul dintre factorii principal care influenţează echilibrul dezvoltării teritoriale a Republicii Moldova este reprezentat de nivelul scăzut de urbanizare a ţării (42% – cel mai jos de pe continentul european). Astfel, Republica Moldova întâmpină trei provocări majore de dezvoltare urbană, care trebuie a fi abordate într-o manieră sistemică în politica naţională de dezvoltare regională.

Prima provocare rezidă în existenţa unui dezechilibru demografic şi economic pronunţat dintre primele două centre urbane ale ţării, mun. Chişinău şi mun. Bălţi, ceea ce afectează dramatic priorităţile de dezvoltare a teritoriului naţional.

După cum se cunoaşte, mun. Bălţi este al doilea centru industrial al ţării, asigurând peste 14% din volumul total al producţiei industriale fabricate în Republica Moldova şi concentrând 6,4% din numărul de salariaţi. Concomitent, o analiză accentuată a indicatorilor primari de dezvoltare socioeconomică se denotă o activitate

investiţională foarte redusă (3,5% din totalul investiţiilor capitale şi 1,2% din totalul investiţiilor locative din ţară), precum şi o predominare a activităţilor economice cu valoare adăugată scăzută, iar salariul mediu în mun. Bălţi fiind chiar sub media naţională. În acelaşi timp, având în vedere dominarea economiei locale de către întreprinderile mari din zonele economice libere (cu forţa de muncă ieftină din raioanele învecinate) şi decalajul construcţiilor şi activităţilor comerciale, se pot atesta provocări majore de scădere continuă a capacităţii economice al mun. Bălţi.

Dezvoltarea mun. Bălţi este, totodată, subminată de potenţialul scăzut de finanţare a modernizării infrastructurii din bugetul municipal, capacitatea fiscală per locuitor constituind în 2018 doar 58% faţă de mun. Chişinău, fiind chiar mai mică decât a mun. Comrat (67% faţă de Chişinău) şi Orhei (65% faţă de Chişinău). De asemenea, având o pondere de 3,8% din populaţia naţională, mun. Bălţi a beneficiat în 2020 de doar 1,6% din volumul total al investiţiilor capitale din bugetul de stat. Toate aceste aspecte constituie impedimente serioase în promovarea dezvoltării mun. Bălţi în calitate de pol naţional de dezvoltare (HG nr.40/2022).

A doua provocare majoră la adresa dezvoltării urbane este în lipsa oraşelor terţiare de mărime medie, care ar activa ca centre de creştere economică regională. În acest context, cele 6 oraşe stabilite de jure centre de creştere, care au potenţial pentru a deveni poli regionali cum ar fi mun. Cahul, Comrat, Orhei, Ungheni, Soroca şi Edineţ, se confruntă cu obstacole în dezvoltare, şi nu corespund criteriilor legale minime denumite oraşe cu statut de municipiu (HG nr.40/2022).

Prin urmare, cele 6 municipii înregistrează lacune în ceea ce priveşte gradul de dezvoltare economică locală, având o infrastructură locală deficitară de sprijinire a sectorului privat şi de atragere a investiţiilor. În ultimii ani, nivelul salariului mediu a fost sub media naţională, în toate cele 6 municipii, fapt ce denotă o productivitate joasă a activităţilor economice. Capacitatea de creare a locurilor de muncă continue să fie una redusă, cele 6 oraşe nefiind încă capabile să asigure o absorbire eficientă a excesului de braţe de muncă din zonele rurale proxime. Capacitatea fiscală a bugetelor locale în 2018 a fost sub 50% faţă de nivelul mun. Chişinău, iar în mun. Soroca chiar sub media naţională.

Actualmente, peste 80% din drumurile locale din aceste municipii sunt de calitate nesatisfăcătoare. Menţionăm, că în municipiile Cahul şi Ungheni ponderea drumurilor asfaltate este mai mică de 35%, ceea ce este sub nivelul minim de 60%, impus de legislaţia în vigoare ca o condiţie pentru ca o localitate urbană să corespundă statutului de municipiu. Cu excepţia mun. Orhei, nici unul din aceste 6 municipii nu au un serviciu local de transport public urban de calitate.

Majoritatea municipiilor se confruntă cu greutăţi în ceea ce priveşte calitatea infrastructurii urbanistice, aceasta fiind în mare parte subdezvoltată, fără reabilitarea şi revitalizarea urbană necesară. Totodată, în ceea ce priveşte nivelul de creştere a calităţii vieţii, cu excepţia mun. Orhei, celelalte municipii nu dispun de o

infrastructură de spaţii publice pentru a acoperi necesităţile cotidiene de odihnă, agrement, sport, etc., (HG nr.40/2022).

Potrivit analizei Ministerului Infrastructurii şi Dezvoltării Regionale, în vederea a asigurării unui nivel minim de dezvoltare socioeconomică a acestor 6 municipii – care să corespundă unor criterii de bază de definire a unui oraş-pol de creştere – sunt necesare investiţii publice de circa 5,4 miliarde de lei, inclusiv 1,2 miliarde de lei – pentru mun. Soroca, 1,25 miliarde de lei – pentru mun. Comrat, 1,13 miliarde de lei – pentru mun. Ungheni, 832 mil. lei – pentru mun. Cahul, 576 mil. lei – pentru mun. Edineţ şi 415 mil. lei – pentru mun. Orhei. Evident, aceste intervenţii presupun un efort financiar major care depăşeşte cu mult capacitatea bugetelor locale şi nu vor putea fi realizate fără un sprijin consistent din partea autorităţilor administraţiei publice centrale şi a donatorilor.

A treia provocare de dezvoltare urbană constă în vulnerabilitatea oraşelor mici, care şi-au erodat puternic funcţiile urbanistice şi economice, ca urmare a unui proces prelungit de declin demografic, dezindustrializare a economiilor locale şi ruralizare a stilului de viaţă, lipsite de investiții în ultimele decenii.

Cu excepţia mun. Chişinău, a mun. Bălţi şi a celor 6 municipii cu potenţial de poli de creştere regională, în Republica Moldova există alte 41 de oraşe mici, localizate relativ uniform pe tot teritoriul ţării. Tradiţional, creşterea acestor oraşe s-a bazat pe dezvoltarea industriei de prelucrare şi a sectorului de servicii, consolidându-se ca centre economice şi administrative pentru localităţile rurale proxime în perioada sovietică.

Dezvoltarea acestor oraşe a fost puternic afectată de criza economică profundă care a accentuat etapele incipiente ale tranziţiei, astfel încât în primii zece ani ai tranziţiei (1990-2000) aproape toate oraşele au cunoscut un „colaps economic" şi o prăbuşire aproape completă a serviciilor publice, în faţa unei ruralizări drastice a modului de viaţă. Ulterior, treptat, o parte din aceste oraşe au încercat să îşi revină puţin, iniţiind proiecte importante de modernizare şi extindere a infrastructurii locale, finanţate în principal din surse bugetare de stat, politici guvernamentale şi atragerea proiectelor partenerilor de dezvoltare. Având în vedere potenţialul demografic, cele 41 de oraşe mici pot fi grupate în 4 categorii de bază, necesitând abordări specifice în cadrul politicii naţionale de amenajare a teritoriului.

Cu de 57% a populaţiei din mediul rural, Republica Moldova este în prezent cea mai rurală ţară de pe continentul european. Această situaţie reprezintă o provocare mare pentru eforturile de accelerare şi sincronizare a modernizării echilibrate a ţării şi îmbunătăţirea calităţii vieţii oamenilor în condiţiile unei politici de dezvoltare durabilă regională.

Potrivit statisticilor, rata de ocupare a populaţiei apte de muncă în mediul rural a fost de 36% în 2019, semnificativ mai mică decât în mediul urban - 47%, semnificativ mai mică decât în mediul urban, cu media Uniunii Europene - 70%. Totodată, în

Republica Moldova, rata sărăciei în mediul rural este de trei ori mai mare decât în mediul urban, reprezentând 35,3% în 2020. Datele oficiale din 2018 arată speranţa de viaţă a populaţiei. populaţia rurală este de 71,4 ani. în vârstă faţă de 75,7 ani a populaţiei urbane. (www.statistica.md)

E de remarcat faptul, rata sărăciei în mediul rurale este, în ultimii 10 ani este de 3 ori de ori mai mare decât media oraşelor, din care de 7 ori mai mare decât cea a oraşelor mari. În acelaşi timp, deoarece o parte semnificativă a populaţiei rurale este angajată în activităţi agricole de subzistenţă, nivelul sărăciei creşte an de an cu evenimente climatice extreme (secetă, îngheţ, inundaţii), inundaţii etc.).

Dezvoltarea zonelor rurale depinde foarte mult de eficienţa politicii naţionale de regionalizare a serviciilor publice şi de eforturile autorităţilor administraţiei publice locale de cooperare intercomunitară. Infrastructura tehnică slabă a construcţiilor este un alt factor care limitează oportunităţile de dezvoltare în zonele rurale. Majoritatea sistemelor de alimentare cu apă şi drenaj din zonele rurale au nevoie de modernizare, iar unele localităţi nu au complet acest sistem..

Pentru dezvoltarea infrastructurii şi a condiţiilor de locuit în mediul rural este necesar să se investească în renovarea şi refacerea sistemelor de alimentare cu apă şi canalizare, drumuri locale, telecomunicaţii, energie electrică, renovare lucrări publice, iluminat public. Refacerea zonelor rurale pentru a inversa tendinţele negative de recesiune socio-economică, inclusiv reducerea populaţiei în localităţi, trebuie să fie unul din angajamentelor oricărei guvernări.

Realizarea obiectivelor politicii de dezvoltare regională şi managementul eficient al proceselor de dezvoltare trebuie sa fie una din priorităţile guvernării şi consolidată instituţional în procesul de integrare europeană. Pe plan regional, suportul instituţional pentru implementarea politicii de dezvoltare regională este instituit din consiliile regionale pentru dezvoltare şi din agenţiile de dezvoltare regională Nord, Centru, Sud şi UTA Găgăuzia. Susţinerea din punct de vedere instituţional este planificată şi funcţionează potrivit normelor şi bunelor practicilor existente în ţările europene, asigurând sprijinul instituţional în vederea implementării politicilor de dezvoltare regională. În acelaşi timp, de la înfiinţare şi până în prezent, s-au recepţionat intervenţii legate de planificarea şi funcţionarea autorităţilor naţionale şi regionale, menţionate, este necesar să se înlăture lacunele şi fluxul de limitări care pune în pericol buna funcţionare a mecanismului instituţional.

Autoritatea superioară investită cu atribuţii în coordonarea politicilor de dezvoltare regională este Consiliul Naţional de Coordonare a Dezvoltării Regionale şi Locale în cadrul căreia sunt necesare intervenţii pentru întărirea capacităţii instituţionale şi eficacitatea operaţională. Deşi Consiliul trebuie să asigure procesul de colaborare şi coordonare intersectorială între anumite entităţi ale statutului, în competenţele de bază rolul menţionat nu este reglementat satisfăcător. Unica remarcă în atribuţii este faptul că acesta verifică şi evaluează legalitatea prevederilor Strategiei

naţionale de dezvoltare regională cu cele ale Strategiei naţionale de dezvoltare sau cu documentele apropiate de planificarea strategică naţională, fapt pentru care Consiliul Naţional de Coordonare a Dezvoltării Regionale şi Locale nu dispune subdiviziuni abilitate şi nici de potenţial.

Bunele practici europene deseori, atestă cazuri în care politica de dezvoltare regională este combinată cu dezvoltarea urbană, cu gestionarea administraţiei publice, a serviciilor publice, a infrastructurii, administrarea fondurilor europene, ceea ce presupune că uneori reorganizările pot contribui la remedierea proceselor operaţionale şi decizionale ale autorităților publice centrale.

Autorităţile reprezentative pe plan regional sunt consiliile regionale pentru dezvoltare. Potrivit raportului efectuat de GIZ Moldova, este reflectat, că consiliile regionale pentru dezvoltare funcţionează în baza principiului asigurării a reprezentativităţii şi parităţii componenţei astfel, încât procesul de organizare şi coordonare a implementării la nivel regional să fie bazat pe o participare largă a tuturor actorilor (din sectoarele public, privat, asociativ), transparenţă, abordare multidimensională pe orizontală şi verticală, să asigure legalitatea cu politicile naţionale. Concomitent, acest principiu de largă reprezentativitate şi paritate instituie un obstacol semnificativ în activitate (Raport privind evaluarea capacităţilor: p.29).

Componenţa supraaglomerată a consiliului regional pentru dezvoltare creează dificultăţi în funcţionarea acestuia şi pune în pericol procesul decizional. Lipsa de motivaţie şi oportunităţile infime de a fi implicate în procesul real de realizare a proiectelor de dezvoltare regională determină un interes scăzut al reprezentanţilor sectorului asociativ şi ai celui privat de a participa în activitatea consiliului regional pentru dezvoltare.

După cum se atestă în Raportul privind evaluarea capacităţilor actorilor locali şi regionali relevanţi pentru realizarea strategică efectuat de GIZ Moldova, substructurile consiliilor regionale pentru dezvoltare în lipsă de reglementări şi atribuţii clare împiedică buna funcţionare. Modul în care activează consiliile regionale pentru dezvoltare le caracterizează mai degrabă ca fiind structuri de promovare a unor interese locale sau raionale în detrimentul celor de dezvoltare regională.

Consiliile regionale pentru dezvoltare mai sunt responsabile şi de evaluarea impactului implementării proiectelor şi programelor regionale, atribuţie complet nefuncţională, căci, la nivel de capacitate, consiliile regionale pentru dezvoltare, deocamdată, nu dispun de capacităţi, de instrumentele, resursele şi mecanismele necesare pentru a efectua aceste evaluări. Drept urmare, sunt necesare de a opera modificări instituţionale importante pentru eficientizarea activităţii acestor instituţii. În prezent, au fost iniţiate anumite schimbări printr-un set de modificări regulatorii propuse la nivel de atribuţii şi responsabilităţi prescrise de cadrul legal (Raport privind evaluarea capacităţilor: p.29).

Trebuie clarificate unele aspecte sensibile privind rolul, funcţiile şi competenţele agenţiilor de dezvoltare regională, instituite în cele patru regiuni de dezvoltare. Pe de o parte, acestea sunt structuri din subordinea Ministerului Infrastructurii şi Dezvoltării Regionale, care le aprobă costurile organizatorice şi operaţionale, participă activ la procesul de încadrare a colaboratorilor (chiar dacă doar la nivel de management), iar pe de altă parte, agenţiile de dezvoltare regională sunt responsabile de elaborarea strategiilor, programelor, de asistenţă în scrierea proiectelor, precum şi de implementarea şi monitorizarea lor în concordanţă cu deciziile consiliilor regionale pentru dezvoltare.

Partea de cadru instituţional al dezvoltării regionale este, conform noţiunii „dezvoltare regională", şi autorităţile administraţiei publice locale de ambele niveluri, care coordonează procesul de dezvoltare la nivel local, dar şi reprezentanţii societăţii civile şi ai sectorului privat. În ultima perioadă, acestea sunt tot mai mult implicate în elaborarea, promovarea, crearea de parteneriate pentru implementarea proiectelor de dezvoltare regională, dar modalitatea lor de implicare este practic nereglementată. Acordurile de cooperare pentru implementarea proiectelor sunt documente juridice simpliste, în unele cazuri nerecunoscute ca documente pentru efectuarea tranzacţiilor financiare, şi, în mare parte, neîndeplinite în totalitate.

Finanţarea proiectelor şi programelor de dezvoltare regională incluse în Documentul unic de program se efectuează prin intermediul Fondului Naţional pentru Dezvoltare Regională. Din cadrul normativ rezultă că sursa principală de finanţare a Fondului Naţional pentru Dezvoltare Regională provine din resursele alocate din bugetul de stat, dar şi din alte mijloacele financiare neinterzise de lege.

Concomitent, Regulamentul de formare şi utilizare a mijloacelor Fondului Naţional pentru Dezvoltare Regională, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 127/2008, prevede că, în afară de alocaţiile bugetului de stat, Fondul se poate forma şi din mijloace financiare atrase din sectorul public şi privat la nivel local, regional, naţional şi internaţional, inclusiv prin intermediul programelor de asistenţă ale donatorilor; contribuţii benevole ale organizaţiilor private, persoanelor fizice şi juridice sau ale programelor internaţionale multilaterale şi bilaterale sau din partea organizaţiilor neguvernamentale din ţară şi de peste hotarele ei. Cu toate acestea, de fapt, în perioada de la înfiinţare, Fondul Naţional de Dezvoltare Regională a fost alocat integral de la bugetul de stat. Finanţarea externă atrasă de partenerii de dezvoltare este alocată direct proiectelor de dezvoltare regională şi nu este inclusă în Fondul naţional de dezvoltare regională.

Reieşind din Raportul privind evaluarea capacităţilor actorilor locali şi regionali relevanţi pentru realizarea strategică efectuat de GIZ, potrivit alocărilor bugetare anuale, de la instituirea sa şi până în prezent volumul mijloacelor financiare ale Fondului Naţional pentru Dezvoltare Regională au crescut anual. Dacă în 2010 în Fond erau alocate 137,66 mil. lei, în 2020 suma mijloacelor aprobate a ajuns la 220 mil.

lei (+82,4 mil. lei sau cu 62%). Suma totală a mijloacelor aprobate în bugetul de stat pentru această perioadă a constituit 1,847 miliarde lei (suma ulterior precizată a constituit 1,762 miliarde lei) (HG nr.40/2022). Totodată în această perioadă, Uniunea Europeană, guvernele Germaniei, Poloniei, Suediei, Marii Britanii, României, Cehiei, Austriei şi Elveţiei, prin agenţiile lor de cooperare, dar şi alţi parteneri externi au oferit suport financiar, logistic şi asistenţă pe mai multe dimensiuni ale politicii de dezvoltare regională. În acest scop, a fost acordată asistenţă pentru implementarea diferitor proiecte de investiţii orientate spre dezvoltarea infrastructurii, creşterea eficienţei şi calităţii serviciilor publice, consolidarea capacităţii instituţionale a autorităţilor responsabile de implementarea politicii de dezvoltare regională.

Conform datelor Ministerului Finanţelor, confirmate prin Raportul Curţii de Conturi nr. 65/2019, numai pentru perioada 2016-2021, partenerii externi de finanţare au alocat 67,9 milioane de euro (aprox. 1,35 miliarde de lei) pentru implementarea diferitor iniţiative şi proiecte de dezvoltare regională. Analiza aspectelor financiare ale politicii naţionale de dezvoltare regională relevă existenţa unui şir de provocări şi constrângeri care periclitează procesul de finanţare a programelor şi proiectelor de dezvoltare regională.

Provocarea majoră în finanţarea obiectivelor de dezvoltare regională este decalajul imens dintre resursele mobilizate şi nevoile reale de dezvoltare regională.

O altă provocare se referă la mecanismul de cofinanţare a instituţiilor beneficiare în proiecte finanţate din Fondul Naţional de Dezvoltare Regională. Astfel, deşi solicitanţii şi partenerii lor sunt iniţial responsabili pentru contribuţia la cofinanţarea proiectelor, ei adesea nu îşi onorează pe deplin obligaţiile. În acest sens, proporţia proiectelor implementate în perioada 2013-2017 cu alocaţii cofinanţate este de doar 23%. În plus, suma de cofinanţare alocată acestor proiecte este de doar 16% din planul iniţial. Acest fapt arată capacitatea foarte slabă a agenţiilor administraţiei publice locale de a cofinanţa proiecte mari de infrastructură. Stabilirea cofinanţării obligatorii a proiectelor de către administraţiile publice locale, iniţiate prin noi proceduri de desfăşurare a cererilor de propuneri de proiecte, va necesita acţiuni complexe de creştere a consolidării managementului financiar al agenţiilor administraţiei publice locale.

De asemenea pe final, considerăm că împărţirea, instrumentelor şi a programelor guvernamentale de finanţare a proiectelor regionale, precum Fondul ecologic naţional, Fondul rutier, Fondul de eficienţă energetică ş.a. La momentul actual, sinergia şi corelarea acestor fonduri cu Fondul Naţional pentru Dezvoltare Regională nu este asigurată. Prin urmare, la nivel de cadru instituţional sunt necesare unele schimbări instituţionale pentru a asigura funcţionarea eficientă a Consiliilor Naţionale de Coordonare a Dezvoltării Regionale şi Locale, Consiliilor de Dezvoltare Regională şi Agenţiile de dezvoltare regională, cu separarea clară a sarcinilor pentru

formularea şi implementarea politicilor de dezvoltare regională în spiritul standardelor şi normelor europene.

BIBLIOGRAFIE

Ţugui E. (2017) *Dezvoltarea regională în Republica Moldova: Paradigma europeană şi particularităţile naţionale*. In: *Revista de studii interdisciplinare „C. Stere"*., nr. 3-4 (15-16), 275-287 p.;

Decizia (UE) 2016/839 a Consiliului din 23 mai 2016 privind încheierea, în numele Uniunii Europene, a Acordului de asociere între Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de o parte, şi Republica Moldova, pe de altă parte (JO L 141, 28.05.2016, p. 28-29);

Legea nr.438/2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova,2007, nr.21-24 art.68;

Legea nr.27/2022 privind Fondul naţional pentru dezvoltare regională, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022 nr.60, art.76 MO nr.60/76;

Hotărârea Guvernului nr. 685/2012 cu privire la aprobarea Strategia Naţională pentru Dezvoltarea Regională pentru perioada 2013-2015, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr.198-204, art.740;

Raportului auditului performanţei implementării Strategiei naţionale de dezvoltare regională pentru anii 2016–2020 aprobat prin Hotărârea nr.41/2021 al Curţii de Conturi;

Hotărârea Guvernului nr.40/2022 cu privire la aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, , nr.88-95, art.238;

Hotărârea Guvernului nr. 570/2017 a fost aprobat Nomenclatorul unităţilor teritoriale de statistică al Republicii Moldova, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova,2017,nr.253-264, art.663;

Raport privind evaluarea capacităţilor actorilor locali şi regionali relevanţi pentru a asigura planificarea strategică în conformitate cu principiile Strategiei Naţionale de Dezvoltare Moldova 2030. Agenţia de Cooperare Internaţională a Germaniei GIZ: https://www.giz.de/en/worldwide/87766.html (accesat la 02.01.23);

Hotărârea Guvernului nr.127/2008 cu privire la măsurile de realizare a Legii nr.438-XV din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica Moldova, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.36-38, art.200;

Legea nr.436/2006 privind administraţia publică locală, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova,2007, nr.32-35 art.1162007, MO nr.32-35/116;

Berbeca Veceslav (2016) *Politica de dezvoltare regională: realizări şi perspective*. Chişinău: IDIS Viitorul, 2016. 22 p.